

slobodne oblike izražajne znakovitosti i asocijativnosti (*Akt*, 1984; *Kontrabas*, 1986). Kompozicijska rješenja kreću se u rasponu od rafinirane složenosti (*Uporišne točke*, 1986) do naglašene jednostavnosti čistih linija (*Akt*, 1990). Izveo poprsje Jure Kaštelana (Zakućac kraj Omiša 1991), skulpture Frane Bulića (Solin 1991) i Tina Ujevića (Vrgorac 1993). Samostalno izlagao u Omišu (1974, 1975, 1984), Splitu (1982, 1985, 1990, 1991), Rietu (1987, 1990), Zagrebu (1988, 1991).

LIT.: I. Zidić, *Misleći na Hrastu* (katalog), Zagreb 1988.

V. M. S.

HRASTELNICA, selo *SI* od Siska na lijevoj obali Save. Drvena kapela Sv. Ilije iz druge pol. XVIII. st. ima barokni oltar iz istoga vremena. U pokloncu barokni kip *Pietà*.

LIT.: Đ. Cvitanović, *Sakralna arhitektura baroknog razdoblja*, I, Zagreb 1985.

HRASTOVICA, selo *J* od Petrinje; u srednjem vijeku poznato naselje. Župna crkva Sv. Kvirina spominje se 1334. U Hrastovici su postojala dva grada zagrebačkih biskupa od kojih je jedan pripadao Babonićima već 1300. God. 1584. razorio ju je J. Thurn, a nakon toga zauzeli su je Turci. Nedaleko od ostataka grada nalaze se ruševine gotičke crkve Sv. Duha koju je barokizirao Juraj Branjug 1735 (grb na pročelju). Crkva je zajedno s baroknom opremom stradala 1917. od požara a sačuvalo se nekoliko osobito lijepih gotičkih kaleža (sada u Požegi i u Kaptolu kraj Požege, dva u Zagrebu). Na položaju Kloštar bio je franjevački samostan. Kasnobarokna župna crkva Sv. Bartola potječe iz 1843. U nedaleku Taborištu nalazi se barokna kapela Sv. Petra s oltarima iz XVIII. st., glavni s grbom J. Branjuga iz 1745, a u drvenoj kapeli Sv. Marije u Donjoj Budičini oltar iz 1745. Župna crkva i kapela potpuno su srušeni u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: Z. Horvat, *Hrastowicza*, *Vijesti MK*, 1972, 1. — Đ. Cvitanović, *Franjevački samostani u Baniji*, *Bulletin JAZU*, 15—17, str. 83—85. — *Ista*, *Sakralna arhitektura baroknog razdoblja*, Zagreb 1985. — M. Marčinko i P. Cvekan, *Hrastovica*, *Hrastovica* 1991. — *Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/92*, Zagreb 1993.

A. Ht.

HRAŠĆINA, selo u *I* dijelu Hrvatskoga zagorja. Jednobrodna župna crkva Sv. Nikole, s gotičkim svetištem (širim od broda) i zvonikom uz brod, s dvjema bočnim kapelama (tlocrt u obliku križa), barokizirana je 1675. i 1761. Na baroknom su svodu iluzionističke slike iz XVIII. st. Povrh gotičkoga dovratnika sakristije nalazi se grb porodice Petheč de Gerse. Oltari i propovjedaonica s kipovima evanđelistâ i Mojsija su kasnobarokni. Kalež iz 1680. dar je Franje Pinellija, a kalež iz 1713. slikara I. Benkovića. — Nedaleko od crkve je kip Sv. Ane s poč. XIX. st. U podnožju kipa uzidana je rim. nadgrobna stela s dva poprsja iz II. st. — U nedaleku Trgovišću nalazi se kapela Sv. Marije iz 1735. u kojoj je barokni pil Žalosne Marije iz 1692.

A. Ht.

HRELJIN, ruševine utvrđenoga srednjovj. naselja s kaštelom na obroncima brijega (321 m) iznad Bakra, nekad u sastavu Vinodola. Na *SZ* i *JZ* kraju stajala je po jedna obrambena kula kružna tlocrta. Kula okrenuta prema Bakarskome zaljevu zatvarala je s obrambenim zidom i manjom četverougaonom kulom mali kaštel, vjerojatno najstariji dio utvrđenoga naselja. Od 1225. H. drže Frankopani, a 1550—1670. Zrinski. Uza zidine su podignute kuće. U sredini naselja stajala je crkva Sv. Jurja, s prizidanim zvonikom na pročelju, prvotno jednobrodna, tijekom XVI—XVII. st. proširena na tri broda. Kraj nje je kapela Sv. Marije, podignuta 1699. na mjestu kapele Sv. Stjepana, kojoj je pripadala skulpturalno ukrašena kustodija iz 1491 (Zagreb, Hrv. povijesni muzej). Život se odvijao u Hreljinu do 1726, kada ga je zaobišla nova Karolinška cesta. Uz nju se razvilo novo naselje, današnji H. Pikat (Piket). God. 1790. ukinut je stari hreljinski kaptol a župa se seli u novo naselje.

LIT.: G. Szabo, *SG*, str. 181, 187. — L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, Rijeka—Zagreb 1980, str. 43.

M. Kru.

HRESNO (Resno), ostaci nizinskoga utvrđenoga grada na obali Gline, *SZ* od Velike Kladuše; nalazio se na umjetnu nasipu usred plavljena terena. Neznatni ostaci arhitekture i konfiguracija terena otkrivaju njegove dimenzije i približan izgled. Do grada (veličine oko 40 × 35 m) dolazilo se prebačenim mostom iz predgrada koje je bilo veće od grada. Bio je vlasništvo ivanovaca, gospodara kladuških, između ostalih i Frankopana. Sred. XVI. st. imao je važnu obrambenu ulogu na graničnom prostoru prema Turskoj. Stradao je u turskom osvajanju i potom prepušten propadanju.

LIT.: L. Dobronić, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, *Rad JAZU*, 1984, 406.

M. Kru.

HRIBAR, Stjepan, arhitekt (Zagreb, 7. VII. 1889 — 8. XII. 1965). Diplomirao arhitekturu u Dresdenu 1914. Nakon I. svj. r. projektirao je

T. HRUŠKOVEC, *Povijest davnih ljeta*

generalni plan i neke zgrade Medicinskoga fakulteta na Šalati u Zagrebu (1919—20). Od 1928. kao šef Odsjeka za regulaciju grada radi na urbanističkome planiranju Zagreba. Ta je njegova djelatnost važna s obzirom na tadašnji nagli rast grada; za dvadesetak godina ostvario je rješenja koja su ostavila pečat i dala smjernice budućem razvoju. *Regulacioni plan Zagreba* koji je izradio sa suradnicima (1932—36) bio je osnova i urbanističkim planovima grada nakon 1945. Izveo je bankovne zgrade u Vlačkoj ul. 86 u Zagrebu, Karlovcu i Sisku (1922—25) i paviljon Jugoslavije na izložbi dekorativne umjetnosti u Parizu (1925), te više stambenih zgrada, preuređenja (Ilica 8 u Zagrebu) i unutarnjih uređenja. U suradnji s J. Pičmanom izradio je planove za Zagrebački zbor (1929). Kraće je vrijeme bio nastavnik na katedri za urbanizam na zagrebačkome Tehničkome fakultetu.

LIT.: V. Potočnjak, *Arhitektura u Hrvatskoj 1888—1938*, *Građevinski vjesnik*, 1939, 4—5. — Arhitekt Stjepan Hribar, *ČIP*, 1960, 3. — T. Premrl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*, Zagreb 1989.

T. Pl.

HRNETIĆ, selo *SZ* od Karlovca. Poviše sela je kapela Sv. Margerete na brdu, koja ima zaobljeno i presvođeno svetište, prozore romaničkih oblika te ravan strop u brodu. U kapeli su tri oltara kasnorennesansno-ranobaroknoga tipa te barokne slike Sv. Margarete i Sv. Marije.

LIT.: R. Strohal, *Karlovački kotar od XV do XIX vijeka*, Zagreb 1936, str. 83. — A. Horvat, *Presjek razvoja umjetnosti u karlovačkom Pokuplju*, *Zbornik Gradskog muzeja Karlovac*, I, Karlovac 1964, str. 27. — Đ. Cvitanović, *Sakralna arhitektura baroknog razdoblja*, I, Zagreb 1985, str. 132.

A. Ht.

HRS, Branko, arhitekt (Osijek, 24. VII. 1929). Diplomirao na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu 1954. Od 1955. radi u Sisku. Projektira stambene, obrazovne, poslovne, zdravstvene i hotelske zgrade te radi projekte unutrašnjih uređenja i adaptacija. Važniji su mu izvedeni objekti: stambeni niz na Stičevu brdu (1960), pionirski dom (1960), vatrogasni dom (1960), zgrada kirurgije (1964), upravna zgrada DIP Sisak (1965), poslovna zgrada obrtničke štedionice (1966), upravna zgrada »Segestike« (1967), stambeno naselje u Ul. A. Cesarca (1968), dječji vrtić na Zibelu (1968), pošta i ATC centar (1970), dom obrtnika (1974), hotel za samce (1975) i poslovna

zgrada u Ul. Antuna i Stjepana Radića (1977) — sve u Sisku, te odmaralište u Zaostrogu (1961) i memorijalni dom u Glini (1970).

LIT.: I. Maroević, Arhitektura 70-ih godina u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1982. J. M. M.

HRUŠKOVEC, Tomislav, slikar (Novi Sad, 28. IX. 1934). Diplomirao na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu (1960). Na prvoj izložbi (Zagreb, 1959) predstavio se plastikama maloga formata, grotesknim figurama u drvu. God. 1967/68. bio je suradnik Majstorske radionice V. Radauša. Slikao kombiniranim tehnikama u skladu s estetikom enformela. Prvi put samostalno izlagao u Zagrebu 1960, a potom u mnogim gradovima u zemlji i inozemstvu (Caracas, Göttingen). Bavi se lik. kritikom i publicistikom.

LIT.: K. Prijatelj, Tomislav Hruškovec (katalog), Rijeka 1966. — D. Horvatić, Slikarstvo Tomislava Hruškovca, Umetnost (Beograd), 1967, 7. — D. Dragojević, Tomislav Hruškovec (katalog), Zrenjanin 1969. — T. Hruškovec — izložba dva vremena, (katalog), Zagreb 1984/1985. D. H.

HRVACE, selo SZ od Sinja. Na starome seoskom groblju pronađeni su ulomci crkvenoga kamenog namještaja ukrašeni pletrom i starohrv. grobovi. Ulomak s pletrom pronađen je i na kući Paladin. Na Bošnjakovoj glavici bilo je veliko groblje sa stećcima koji su upotrijebljeni za gradnju mosta na Cetini 1849. Na glavici Krinji, okruženoj zidinama, nalaze se ostaci starohrv. crkve oko koje ima stećaka. Starohrv. groblje nalazi se i kraj Bošnjakovih kuća.

LIT.: S. Gunjača, Kratak osvrt na prilike i rad Muzeja u Kninu, SHP, 1949. — N. Gabrić, Neobjavljeni starohrvatski spomenici u Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Sinju, Kačić, 1974. Z. Gu.

HRVATSKA DUBICA, gradić na Uni. Nađeni predmeti iz neolitika i rim. miljokazi. U sr. vijeku važno naselje s utvrđenim gradom i više samostana. Sve je nestalo za tur. vladavine (1538—1788). U kasnobaroknoj župnoj crkvi Sv. Trojstva (1768 — oko 1780) očuvale su se propovjedaonica (oko 1780) i montranca (1759). Niz skladnih kuća nastajao je od kasnoga baroka i klasicizma nadalje. — Crkva Sv. Trojstva teško je oštećena u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: D. Baričević, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. st. s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1968, 72, str. 505—507. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. — Cultural Heritage of Croatia, Zagreb 1993. A. Ht.

HRVATSKA KOSTAJNICA, gradić uz obalu rijeke Une podno brda Djeda; spominje se 1258, a utvrđeni grad od XV. st. kada je u posjedu obitelji Arlandovića. Martin Frankopan dobiva ga 1442. U XVI. st. pripada Zrinskim, a već 1556. pao je u ruke Turaka kojima služi kao uporište za obranu granice na Uni do 1689. Grad je građen uz rijeku u obliku višekutnika na kamenim temeljima. Ima jaku polukružnu kulu sa strijelnicama i dvije četverokutne kule. — Naselje se ponovno razvilo nakon odlaska Turaka. U njemu ima kuća iz XVIII. i XIX. st. sa slikovitim arhit. detaljima (hodnici, željezni kapci, kameni dovratnici). Uz most su obelisci (1805) s Napoleonovim inicijalima. Povrh naselja zemljani nasipi na Djedu, ostaci barokne zvjezdolike tvrđave i memorijalna ploča D. Trstenjaku, koji je pošumio brdo. Župna crkva Sv. Nikole s bočnim kapelama (1771) ima kasnobarokne oltare i rokokoko crkveno posuđe. Barokna franjevačka crkva Sv. Antuna Padovanskog (1729—46) dvoranskoga tipa ima pročelje oslikano arhit. elementima; uza nj je visok zvonik. U crkvi su tri oltara (1740—60), od kojih glavni ima sliku, dar časnika A. Andrijevića (1759), potom propovjedaonica sa slikama četiriju evanđelista (1759), orgulje A. Schulza (1797), »Božji grob« u obliku pozornice, rokokoko relikvijari, te crkv. posuđe iz XVII. i XVIII. st. Uz crkvu je barokni samostan (građen od 1754), u kojem je kulturnopov. zbirka (rimski miljokaz, gotički kameni fragmenti, barokni crkv. predmeti). Na groblju gotička crkva Sv. Ane, obnovljena 1720. U naselju je poklonac iz 1775. i javni zdenac iz 1811. Pravoslavna crkva Sv. Mihaila i Gavriila iz 1743 (u ruševinama nakon II. svj. rata) imala je oktogonali zvonik, tambur nad svetištem i drveni bačvasti svod. U agresiji na Hrvatsku 1991. uništena je kasnobarokno-klasicistička jezgra kao i crkve Sv. Nikole, Sv. Antuna Padovanskoga te franjevački samostan.

LIT.: G. Szabo, Kostajnica, Savremeni, 1916. — D. Baričević, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. st. s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1968, 72, str. 509—512. — D. Cvitanović, Franjevački samostani u Baniji, Bulletin JAZU, s. a., 15—17, str. 85—94. — Ista, Sakralna arhitektura baroknog razdoblja, I, Zagreb 1985. — M. Kruhek, Kostajnica i Kostajničko Pounje u zborniku: Hrvatska Kostajnica i Zrin, Zagreb 1992. — M. Visin, Grad Kostajnica, povijesno-urbani razvoj, ibid. — J. Meder, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991/92, Zagreb 1993. A. Ht.

HRVATSKA PROSVJETA, mjesečnik za književnost, umjetnost i prosvjetu, izlazio u Zagrebu 1914—40. Glasilo skupine katolički orijentiranih književnika

(»Kolo hrvatskih književnika«). Prve godine uređivao ga je Petar Grgec, 1915—19. Ferdo Rožić, 1920—40. Ljubomir Maraković. Raznovrsnim feljtonima — u obliku ocjena, prikaza, socijalno-političkoga pregleda, kronike — komentiraju se ideje i pokreti, edicije i pojave u književnom, kazališnom, glazbenom i lik. životu Hrvata i uopće Južnih Slavena. R.

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ, nastao u Zagrebu 1942, izdavanjem zbirki iz nekadašnjega Narodnoga muzeja; 1955—91. Povijesni muzej Hrvatske; smješten je u baroknoj palači Vojković-Oršić-Rauch iz 1764. Od samoga postanka Narodnoga muzeja (1846) prikupljana su darovima i otkupom lik. djela: portreti (V. Karas, Rimljanka s lutnjom; A. Canova, Mladi Napoleon, Barun Josip Vrkljan; J. F. Mücke, F. G. Waldmüller, I. Zasche) i grafički listovi XVII—XIX. st., a od 1870. i djela pov. slikarstva, tako da danas H. p. m. ima oko 800 portreta, više od 2000 grafika, 100 slika pov. sadržaja te 130 zemljopisnih karata i atlasa XVI—XVIII. st. Zbirka kamenih spomenika sadrži oko 100 radova od gotike do baroka. Objavljeni su katalozi pojedinih zbirki.

LIT.: M. Schneider, Vedute XIX. stoljeća u grafici, Zagreb 1968. — M. Valentić, Kameni spomenici Hrvatske XIII—XIX stoljeća, Zagreb 1969. — L. Dobronić, Palača Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1972. — M. Schneider, Portreti 1800—1870, Zagreb 1973. — Ista, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977. — Ista, Portreti 16—18. stoljeća, Zagreb 1982. — A. Pandžić, Stare karte i atlasi Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1987. R.

HRVATSKI SALON, izložba hrv. slikara i kipara kojom je otvoren Umjetnički paviljon u Zagrebu 15. XII. 1898. Priredilo ju je Društvo hrvatskih umjetnika, osn. 1897. nakon što se skupina mladih umjetnika okupljenih oko V. Bukovca odcijepila iz Društva umjetnosti. Buntovni likovni umjetnici, uz podršku nekolicine književnika, ustaju protiv akademskih šablona i traže punu individualnost i slobodu umjetničkoga izražavanja, čime izazivaju žestoku reakciju tradicionalista. Taj sukob »starih« i »mladih«, koji je započeo na izložbi Hrvatskoga salona a kulminira idućih godina u nizu teoretskih osvrta i polemika (I. Pilar, F. Kuhač), označuje početak pokreta hrvatske moderne. — U središnjem prostoru paviljona izlagali su kipari (R. Frangeš, R. Valdec), a u dva prostora krila slikari (V. Bukovac, O. Iveković, F. Kovačević, B. Čikoš-Sesija, M. Cl. Crnčić, I. Bauer, R. i Leopoldina Auer, O. Alexander, Z. Preradović, S. Raškaj). Izložba je imala velik odjek u javnosti, a posjetilo ju je više od 11 000 posjetilaca.

LIT.: I. Kršnjavi, Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba, HK, 1905. — D. Baričević, 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — O. Marušević, Dva poglavlja o povijesti Društva umjetnosti, Bulletin JAZU, 1979, 2. R.

HRVATSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO (do 1895. Hrvatsko arheološko društvo), osnovano u Zagrebu 1878, naslijeđivši djelomično rad Društva za jugoslavensku povijest i starine. Društvo ima po svim hrv. krajevima svoje povjerenike i stručne izvjestitelje. God. 1879. pokrenulo je stručni časopis »Viestnik hrvatskog arheološkoga društva« (od 1896. »Vjesnik hrvatskog arheološkoga društva«, od 1958. »Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu«, čiji je prvi urednik Š. Ljubić. »Vjesnik« je istodobno bio i glasilo Narodnog arheološko-historijskog i prethistorijskog muzeja (kasnije Arheološki muzej). Od 1974. Društvo redovito izdaje referate s godišnjih znanstvenih skupova u seriji vlastitih izdanja (Izdanja HAD). Do 1992. izišlo je petnaest knjiga. R.

HRVATSKO STARINARSKO DRUŠTVO (do 1893. Kninsko starinarsko društvo), društvo za istraživanje starohrv. spomenika sa sjedištem u Kninu. Sedamdesetih godina XIX. st. započela su arheol. istraživanja dokumentarne građe o povijesnoj opstojnosti starih Hrvata. Snažan je poticaj tim istraživanjima bio nalaz kamene grede s natpisom hrv. kneza Branimira i uklesanom god. 888, koja je 1871. pronađena u Muću Gornjem kraj Sinja. Prva veća arheol. istraživanja poduzeo je fra L. Marun 1885. na Kapitolu kraj Knina. Radi daljih istraživanja Marun je iste godine uz pomoć nekolicine kninskih domoljuba, uglavnom trgovaca, osnovao Odbor za istraživanje hrvatskih starina u kninskoj okolini. Zahvaljujući brzu i neočekivanu mnoštvu nalaza, Marun je proširio djelovanje i 1887. osnovao Kninsko starinarsko društvo, koje je vodio punih 40 godina. Za osam godina intenzivnoga istraživanja skupljeno je toliko spomeničkoga blaga da je Marun 1893. osnovao i otvorio Prvi muzej hrvatskih spomenika u Kninu, a istodobno je društvo promijenilo ime u Hrvatsko starinarsko društvo, stvarajući tako temelj hrv. arheologiji.

LIT.: L. Marun, Ruševine crkve sv. Luke na Uzdojlu., SHP, 1927.

Du. J.